

Надія ШАМАНСЬКА

ДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

Висвітлено теоретичні аспекти державного пенсійного страхування. Розглянуто основні умови стабільного розвитку системи пенсійного страхування в Україні. Виявлено проблемні аспекти реалізації державного пенсійного страхування та окреслено основні напрями його удосконалення в умовах реформування пенсійної системи.

Фінансова спроможність пенсійної системи є запорукою не лише матеріального добробуту пенсіонерів, а й сталого економічного зростання та конкурентоспроможності національної економіки. Однак стабільність та ефективність пенсійного страхування залежать від багатьох факторів: демографічної ситуації в країні, стану ринку праці, політики заробітної плати, дієвості соціальної, податкової, інвестиційної та інших складових економічної політики держави. Проте реалізація державного пенсійного страхування на сучасному етапі ускладнюється багатьма проблемами: не створено належних умов для ефективного функціонування трирівневої пенсійної системи; високий рівень демографічного навантаження на працездатне населення; наявність в економіці тіньового сектору; фінансова нестабільність солідарної складової пенсійної системи; невідпрацьованість системи управління пенсійними ресурсами на принципах соціального партнерства.

Саме фінансова нестабільність державного пенсійного страхування виявилася одним із головних чинників, що спонукали державу розпочати широкомасштабну пенсійну реформу, яка повинна забезпечити поступовий перехід від солідарної до

трирівневої пенсійної системи. Основною метою реформування пенсійної системи є створення надійної фінансової системи забезпечення гідного рівня життя особам похилого віку, ґрунтуючись на принципі відновлення соціальної справедливості для нинішніх пенсіонерів, запровадження стимулюючих механізмів створення пенсійних заощаджень для майбутніх пенсіонерів і створення додаткових умов для розвитку економіки України. Крім того, широко розрекламована пенсійна реформа має продемонструвати ринкові перетворення, від яких, насамперед, отримають вигоди українські громадяни. Однак поки що цього не сталося. Ідея реформування полягає у переході до трирівневої пенсійної системи: солідарної, обов'язкової накопичувальної складових державного пенсійного страхування та недержавного пенсійного забезпечення. Проте донині Україна не продемонструвала значного прогресу в розвитку недержавних пенсійних фондів, тільки планує запровадити загальнообов'язкову накопичувальну пенсійну систему.

Відтак, особливої актуальності набувають питання комплексного відображення теоретичних, організаційно-правових основ та фінансових аспектів державного пенсій-

ного страхування в умовах реформування пенсійної системи в Україні.

Проблеми вітчизняної системи державного пенсійного страхування стали важливим аспектом дослідження у працях: М. Вінера, Р. Вона, Б. Зайчука, Е. Лібанової, Л. Лісогора, Н. Кравченка, Б. Надточія, В. Новикова, С. Онишко, В. Опаріна, І. Сироти, Ю. Шклярського, А. Якиміва, В. Яценка.

Віддаючи належне високому рівню наукових робіт зазначених авторів, слід зауважити, що у працях вітчизняних науковців, зазвичай, спостерігається фрагментарний підхід щодо дослідження проблематики та прагматики реалізації державного пенсійного страхування, часто без урахування специфічних особливостей сучасного стану економічних перетворень в Україні, що можна пояснити багатогранністю об'єкта дослідження та необхідністю застосування системного підходу до його вивчення.

Пенсійне страхування слід розглядати як головну складову процесів формування та реалізації соціальної політики в умовах ринкових перетворень, причому його механізм спрямований справедливо й ефективно акумулювати й розподіляти пенсійні фінансові ресурси, забезпечуючи належний матеріальний стан людей похилого віку та інших категорій непрацездатних з настанням соціальних ризиків. При чому особливістю пенсійного страхування є поєднання поляричних, несумісних, на перший погляд, складових: персональної відповідальності осіб за свій матеріальний добробут і колективної (солідарної) взаємодопомоги, тобто ліберальних і соціально-демократичних принципів побудови [1, 143].

Разом з тим, необхідно зазначити, що держава може скористатись в пенсійному страхуванні можливостями перерозподілу коштів від активного працездатного покоління на користь покоління пенсіонерів. При цьому можна не брати до уваги, сплачува-

ло старше покоління страхові внески чи ні, оскільки в цьому випадку йдеться про метод перерозподілу, за якого кожне економічно активне покоління сплачує страхові внески на користь старшого покоління, і це виглядає як договір солідарності між поколіннями.

Метою пенсійного страхування є: забезпечення безбідного проживання громадян при досягненні пенсійного віку; гарантування стабільних пенсійних виплат, при чому їх величина повинна пропорційно залежати від розміру отриманого працівником доходу; захист пенсійних виплат від дії інфляційних процесів, які призводять до зниження реального рівня життя людей даної категорії.

Фундаментом системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування в сучасних умовах економічного розвитку є організація його механізму фінансування на страховій основі. Це, в свою чергу, потребує підпорядкування пенсійної системи страхування вимогам, принципам і традиціям страхової теорії та практики.

В Україні обов'язкове пенсійне страхування полягає в тому, що сам факт укладання трудового договору чи реєстрації особи як суб'єкта підприємницької діяльності породжує зобов'язання сплачувати визначений законодавцем єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування незалежно від волі працівника чи роботодавця. Відповідно до пенсійного законодавства лише наявність у суб'єкта страхового стажу є підставою виникнення права на трудову пенсію за державною програмою пенсійного страхування [2, 66].

Важливо зазначити, що фінансова стабільність пенсійного страхування залежить від наступних трьох основних факторів, які можна згрупувати за економічними, демографічними та правовими ознаками.

До економічних факторів необхідно віднести обсяги ВВП, доходи населення, частка доходів населення в ВВП і низка ін-

ших показників. Важливими є також рівень інфляції та розміри процентної ставки інвестиційного доходу, на основі яких індексуються пенсії або здійснюється уточнення розміру виплат. Отже, для накопичувальної системи важливим фактором є прийняття рішення в інвестиційній діяльності і на фондовому ринку, від якого залежить формування і використання фінансових ресурсів пенсійного страхування.

На сучасному етапі демографічна ситуація є однією з головних при визначенні фінансової рівноваги пенсійної системи. Важливим демографічним фактором для розподільчої системи є структура населення, яка визначає відношення чисельності економічно-активного населення до чисельності пенсіонерів, що характеризує навантаження на працездатне населення. Таким чином, для актуарних досліджень важливо мати дані щодо зміни смертності та народжуваності, які дозволяють прогнозувати як зміни в кількості потенційних платників внесків, так і зміни, пов'язані з чисельністю отримувачів пенсій.

До правових факторів відносять національне законодавство в сфері соціального та пенсійного страхування, включаючи ступінь охоплення населення пенсійною системою, джерела фінансування пенсійних виплат, частку перерозподілу сум єдиного соціального внеску на державне пенсійне страхування, види та умови призначення пенсій, а також розміри пенсійних пільг.

Водночас в процесі реалізації державного пенсійного страхування в Україні доцільно забезпечити індивідуальну справедливість розмежування джерел фінансування пенсійних виплат. Ця умова складається з 2-х частин. По-перше, у пенсійній системі має існувати відповідна залежність між сумами надходжень від сплати єдиного соціального внеску і виплат пенсіонерам. По-друге, всі, хто спла-

чує однакові суми єдиного соціального внеску, повинні отримати еквівалентні виплати з національної пенсійної системи. Якщо працівники певних професій або певні групи мають отримувати більші розміри пенсій, то вони повинні фінансуватися із зовнішніх джерел, або ці групи мають відраховувати єдиний соціальний внесок за вищими ставками, визначеними актуарними методами [2, 69].

Таким чином, обов'язкове пенсійне страхування, в свою чергу, повинно бути орієнтовано на задоволення матеріальних потреб непрацездатного населення шляхом забезпечення мінімальних стандартів життя, а також на відшкодування громадянам доходу, який вони мали до втрати можливостей здатності до праці.

Однією із основних умов стабільного розвитку системи пенсійного страхування є мобілізація фінансових ресурсів та їх акумуляція у бюджеті Пенсійного фонду України, що забезпечує покриття його поточних витрат.

Кошти Пенсійного фонду є складовою частиною фінансової системи України, тому планування дохідної та видаткової частин його бюджету проводиться на основі єдиних макроекономічних показників розвитку України, які розробляє Міністерство економіки.

Серед основних показників економічного та соціального розвитку України найважливішим при формуванні бюджету Пенсійного фонду України є фонд оплати праці, оскільки основним джерелом наповнення бюджету Фонду є надходження від сплати єдиного соціального внеску, що спрямовуються на державне пенсійне страхування, який сплачується з фонду оплати праці підприємств, установ, організацій та заробітної плати застрахованих осіб. Разом з цим, під час розрахунків до бюджету враховують індекси зростання споживчих цін, на розміри яких коригуються середні розміри пенсійних виплат.

Крім того, важливими факторами, що впливають на фінансовий стан Пенсійного фонду та характеризують демографічну ситуацію, є кількість працюючого населення (потенційні платники внесків) і кількість пенсіонерів.

Отже, фінансові ресурси бюджету Пенсійного фонду напряму залежать від стабільної економічної ситуації, подальшого зростання виробничого та трудового потенціалу, вдосконалення системи оплати праці, зокрема, зростання частки заробітної плати у собівартості продукції, збільшення доходів працюючого населення, їх детінізації, повноцінної реалізації норм Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування".

Розглянемо динаміку та структуру дохідної частини бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі впродовж 2010–2012 рр. за допомогою даних, наведених в табл. 1.

Як свідчать дані, наведені в табл. 1, впродовж 2010–2012 рр. спостерігалось значне зростання обсягів дохідної частини бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі з 530223,2 тис. грн. у 2010 р. до 726547,5 тис. грн. у 2012 р. Водночас позитивна динаміка зростання була характерна для власних доходів бюджету з 618031,9 тис. грн. у 2010 р. до 809047,9 тис. грн. у 2012 р. Крім того, станом на 01.01.2013 р. до бюджету Фонду надійшло 111667,8 тис. грн. коштів Державного бюджету України, що на 22946,0 тис. грн. більше, ніж у 2011 р. та на 40676,1 тис. грн. більше, ніж у 2010 р. Надходження коштів з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття збільшились з 82,1 тис. грн. у 2010 р. до 811,9 тис. грн. у 2012 р.; надходження коштів з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві збільшились з

Таблиця 1

Динаміка та структура дохідної частини бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі в 2010–2012 рр.

(тис. грн.)

Показники		2010 р.	2011 р.	2012 р.
		фактичні доходи	фактичні доходи	фактичні доходи
Надійшло коштів з усіх джерел фінансування, всього		530223,2	641613,3	726547,5
з них:				
1.	Власні доходи, всього	618031,9	702961,5	809047,9
	питома вага, %	116,5	109,5	111,3
2.	Кошти Державного бюджету України	70991,7	88721,8	111667,8
	питома вага, %	13,3	13,8	15,4
3.	Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття	82,1	139,1	811,9
	питома вага, %	0,1	0,1	0,1
4.	Кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань	169,1	366,3	260,5
	питома вага, %	0,1	0,1	0,1
5.	Кошти по перерозподілу	-159051,6	-150575,4	-195240,6
	питома вага, %	-30,0	-23,5	-26,9

169,1 тис. грн. у 2010 р. до 260,5 тис. грн. у 2012 р. Щодо виконання планових показників надходження власних коштів до бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі, то впродовж 2010–2012 рр. фактичні надходження власних коштів до бюджету Фонду становили 99,9% планових показників у 2010 р.; 93,2% у 2011 р. та 88,0% у 2012 р., що пов'язано з кризовими явищами в економіці області (табл. 2).

Проаналізуємо виконання планових показників надходження власних коштів до бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі впродовж 2010–2012 рр. в розрізі джерел фінансування за допомогою даних, наведених в табл. 3.

Вони свідчать про те, що станом на 01.01.2013 р. фактичні надходження обов'язкових внесків підприємств, установ, організацій, громадян склали 711230,2 тис. грн. що на 87280,4 тис. грн. більше, ніж у 2011 р. та на 145403,2 тис. грн. більше, ніж у 2010 р. Однак відсоток виконання планових завдань вказаної статті доходів мав тенденцію до зменшення з 100,7% у 2010 р. до 89,4% у 2012 р. Водночас тенденція щодо збільшення впродовж 2010–2012 рр. була характерна для надходження коштів від платників, які обрали спрощену систему оподаткування з 9747,0 тис. грн. у 2010 р. до 20963,1 тис. грн. у 2012 р.

Однак планові показники зазначеної статті доходів було виконано лише на 76,3% у 2010 р., 77,7% у 2011 р. та 75,5% у

2012 р. Крім того динаміка зростання була характерна для надходження обов'язкових внесків військовослужбовців з 31537,8 тис. грн. у 2010 р. до 66123,2 тис. грн. у 2012 р. та інших надходжень з 9012,0 тис. грн. у 2010 р. до 6411,9 тис. грн. у 2012 р. Щодо інших статей доходів бюджету управління ПФУ в м. Тернополі, то впродовж 2010–2012 р. їх надходження були незначними.

Така динаміка доходів бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі впродовж 2010–2012 рр. пояснюється тим, що вітчизняна економіка відчула наслідки світової фінансової кризи. Проблеми зі збутом продукції призвели до зменшення обсягів виробництва та до скорочення персоналу, в тому числі й на промислових підприємствах міста, значна кількість працівників таких підприємств була переведена на неповний робочий тиждень та відправлена у відпустки без збереження заробітної плати, внаслідок чого мало місце уповільнення темпів зростання фонду оплати праці – основного джерела надходжень фінансових ресурсів до бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі.

Розглянемо динаміку зміни контингенту одержувачів пенсійних виплат за даними управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі впродовж 2010–2012 рр.

За даними управління Пенсійного фонду України, станом на 01.01.2013 р. у м. Тернополі на обліку перебували 52068 пенсіонерів, що на 1474 особи більше, ніж станом

Таблиця 2

Динаміка виконання планових показників надходження власних коштів до бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі в 2010–2012 рр.

(тис. грн.)

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.
1. Планові показники	618370,0	753939,4	919359,0
2. Фактичні дані	618031,9	702961,5	809047,9
3. Виконання до плану	-338,1	-50977,9	-110311,1
4. % виконання	99,9	93,2	88,0

Таблиця 3

**Динаміка виконання планових показників надходження власних коштів
в розрізі джерел фінансування, за даними управління Пенсійного фонду України
в м. Тернополі в 2010–2012 рр.**

(тис. грн.)

Показники	2010 р.			2011 р.			2012 р.		
	план	факт	% виконання	план	факт	% виконання	план	факт	% виконання
1. Обов'язкові внески підприємств, установ, організацій, громадян	562063,9	565827,0	100,7	672286,3	623949,8	92,8	795345,2	711230,2	89,4
2. Обов'язкові внески від платників, що працюють у галузі сільського господарства	752,4	553,2	73,5	2723,0	548,3	20,1	1835,6	1200,3	65,4
3. Надходження коштів від платників, що обрали спрощену систему оподаткування	12772,6	9747,0	76,3	19709,7	15314,8	77,7	27756,3	20963,1	75,5
4. Обов'язкові внески військовослужбовців та деяких інших осіб	31738,8	31537,8	99,4	40079,2	51753,9	129,1	73149,0	66123,2	90,4
5. Інші надходження	9758,9	9012,0	92,3	9379,7	9258,6	98,7	10230,5	6411,9	62,7
6. Кошти банків за користування тимчасово вільними коштами ПФУ	514,3	438,0	85,2	235,7	171,4	72,2	205,6	148,9	72,4
7. Надходження коштів на виплату різниці у пенсійному забезпеченні наукових працівників, що відшкодуються з не бюджетних підприємств та установ	23,2	3,0	12,9	5,2	39,5	759,6	45,6	55,6	121,9
8. Надходження коштів від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій працівникам, зайнятих на роботах із особливо важкими умовами праці за списком № 1	745,9	913,9	122,5	1087,0	1065,5	98,0	1200,3	912,5	76,2
9. Кошти від погашення заборгованості підприємств із сплати страхових внесків	–	–	–	8433,6	859,7	10,2	9590,9	2002,2	20,9

на 01.01.2012 р. та на 2867 громадян більше, ніж станом на 01.01.2011 р. Співвідношення чисельності пенсіонерів до працюючих громадян в середньому становило 0,5 пенсіонера на одного працюючого у 2010 р. та 0,6 пенсіонера на одного працюючого впродовж 2011–2012 р. (табл. 4).

На виконання Законів України та постанов Кабінету Міністрів України в галузі пенсійного забезпечення у 2012 р. було проведено масові перерахунки пенсій та поточні перерахунки відповідно до ст. 42 Закону

України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” (в тому числі військовослужбовцям та деяким іншим категоріям громадян); перераховано пенсії згідно з Законом України “Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи” та здійснено перерахунок мінімальних розмірів пенсій, доплат, підвищень, додаткової пенсії, компенсаційних виплат, призначених відповідно до чинного законодавства.

В результаті проведених перерахунків середній розмір пенсій в м. Тернополі перевищив прожитковий мінімум для непрацездатних осіб і станом на 01.01.2013 р. склав 1170,49 грн., тоді як у 2010 р. становив лише 954,81 грн., а у 2011 р. – 1078,94 грн.

У зв'язку з цим актуальним є питання зменшення адміністративних видатків, зокрема шляхом залучення пенсіонерів до отримання коштів через вкладні рахунки в установах банків. Станом на 01.01.2013 р. в м. Тернополі таким способом отримували гроші 26364 пенсіонери (50,63% від усієї кількості), що на 5469 осіб більше, ніж у 2010 р. та на 2650 пенсіонерів більше, ніж у 2011 р., в результаті чого вдалося значно зекономити кошти на оплату послуг з доставки пенсій (табл. 5).

Проаналізуємо виконання видаткової частини бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі в розрізі статей впродовж 2010–2012 рр. за допомогою даних табл. 6.

Впродовж 2010–2012 рр. спостерігалося значне зростання обсягів видаткової частини бюджету Фонду. Так, станом на 01.01.2013 р. загальна сума видатків становила 727968,8 тис. грн., що на 197027,6 тис. грн. більше відповідного показника 2010 р. та на 86626,2 тис. грн. більше, ніж у 2011 р.

У структурі видатків станом на 01.01.2013 р. фінансування виплати пенсій за рахунок власних надходжень становило 84,9% (617999,9 тис. грн.) (тоді як у 2010 р. – 86,7,0%; у 2011 р. – 86,0%), що на 157850,8 тис. грн. більше, ніж у 2010 р. та на 65948,1 тис. грн. більше відповідного показника 2011 р.

Варто зазначити, що впродовж 2010–2012 рр. значно зросли видатки бюджету Фонду на виплату пенсій за рахунок коштів Державного бюджету України, що склало у 2010 р. – 69524,2 тис. грн. (13,1%); у 2011 р. – 87740,1 тис. грн. (13,7%); у 2012 р. – 107645,2 тис. грн. (14,87%).

Таблиця 4

Динаміка чисельності пенсіонерів та працюючих громадян, за даними управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі в 2010–2012 рр.*

(осіб)

Найменування показників	2010 р.	2011 р.	2012 р.
1. Чисельність працюючих громадян	92129	90728	88437
2. Чисельність пенсіонерів	49201	50594	52068
3. Середній розмір пенсій, грн.	954,81	1078,94	1170,49
4. Кількість пенсіонерів, які припадають на 1 працюючого	0,5	0,6	0,6

Таблиця 5

Динаміка кількості пенсіонерів, які отримують пенсії через вкладні рахунки в банках, за даними управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі в 2010–2012 рр.*

(осіб)

Найменування показників	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Кількість пенсіонерів, всього	49201	50594	52068
– з них отримують пенсії через вкладні рахунки в банках	20895	23714	26364
питома вага пенсіонерів, які отримують пенсії через вкладні рахунки в банках, %	42,5	46,9	50,6

СУСПІЛЬНІ БЛАГА І ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ

В структурі видатків незначними були виплати, пов'язані з достроковим виходом на пенсію (впродовж 2010–2012 рр. склали 0,1%) та видатки, пов'язані з виплатою пенсій по інвалідності (0,2% впродовж 2010–2012 рр.).

Впродовж 2010–2012 рр. в управлінні Пенсійного фонду України в м. Тернополі спостерігалася позитивна тенденція щодо забезпеченості власними коштами на виплату пенсій (2010 р. – 116,4%; 2011 р. – 109,6%; 2012 р. – 111,1%). Навантаження видатків на 1 грн. власних доходів становило 0,9 грн. (табл. 7).

Враховуючи вищезазначене, варто зауважити, що проблема ефективного та цільово-

го використання коштів бюджету Пенсійного фонду є найактуальнішою. З метою здійснення контролю за використанням коштів спеціалісти Пенсійного фонду проводять перевірки: цільового використання коштів бюджету Пенсійного фонду відділеннями поштового зв'язку; повноти та своєчасності зарахування коштів Пенсійного фонду на вкладні рахунки пенсіонерів установами банків; повноти та своєчасності повернення коштів (сум пенсій та допомоги) за письмовими вимогами Фонду; повноти нарахування відсотків банку за користування тимчасово вільними залишками коштів Пенсійного фонду на рахунках управління та підприємства поштового зв'язку.

Таблиця 6

Динаміка та структура видатків бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі на виплату пенсій в розрізі джерел фінансування за 2010–2012 рр.*

(тис. грн.)

Найменування показників	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Видатки, всього	530941,2	641342,6	727968,8
<i>з них:</i>			
1. Видатки бюджету за рахунок власних надходжень	460149,1	552051,8	617999,9
<i>питома вага, %</i>	86,7	86,0	84,9
2. Видатки на виплату пенсій за рахунок коштів Державного бюджету України	69524,2	87740,1	107645,2
<i>питома вага, %</i>	13,1	13,7	14,8
3. Видатки, пов'язані з достроковим виходом на пенсію	82,0	139,2	794,2
<i>питома вага, %</i>	0,1	0,1	0,1
4. Видатки, пов'язані з виплатою пенсій по інвалідності	1185,9	1411,5	1529,5
<i>питома вага, %</i>	0,2	0,2	0,2

Таблиця 7

Стан самозабезпечення виплати пенсій за рахунок власних доходів за даними управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі у 2010–2012 рр.

(тис. грн.)

Найменування показників	2010 р.	2011 р.	2012 р.
1. Надходження власних коштів	618031,9	702961,5	809047,9
2. Видатки бюджету, які фінансують за рахунок власних надходжень	530941,2	641342,6	727968,8
3. % самозабезпечення виплати пенсій, які фінансують за рахунок власних надходжень	116,4	109,6	111,1
4. Темпи росту (+), зниження (-) самозабезпечення до попереднього року, у %	-16,8	-6,8	+1,5
5. Навантаження видатків на 1 грн. власних доходів, в грн.	0,9	0,9	0,9

В умовах подальшого розвитку та реформування пенсійної системи дієвість контролю за дотриманням й зміцненням бюджетної і фінансової дисципліни, цільовим та ефективним використанням коштів є гарантом своєчасної виплати пенсій, підвищення їх розмірів [5, 32].

Однак, незважаючи на великий обсяг проведеної роботи із забезпечення виконання законів у сфері пенсійного страхування, доречно назвати низку суперечностей упровадження пенсійної реформи, а саме:

- правове забезпечення сплати єдиного соціального внеску, призначення і виплати пенсій містить низку невідповідностей та невизначеностей, що негативно позначається на реалізації громадянами права на пенсійне забезпечення і державну підтримку або ж спричиняє неефективне використання коштів бюджету Пенсійного фонду України;

- розміри пенсій у солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування залишаються низькими. Розшарування у розмірах пенсій між різними категоріями пенсіонерів, право на пенсію яких визначається значною кількістю окремих законодавчих актів, породжує незадоволення більшості пенсіонерів та зростання соціальної напруги в суспільстві;

- звуження диференціації розміру пенсій, що, з одного боку, зумовлюється прагненням застрахованих осіб до тінізації своїх доходів і мінімізації сплати єдиного соціального внеску, що істотно зменшує фінансову базу формування бюджету Пенсійного фонду України;

- погіршення демографічних чинників розвитку ринку праці, що проявляється в прогнозованому різкому скороченні чисельності населення працездатного віку при одночасному збільшенні чисельності громадян непрацездатного віку;

- тенденція мінімізації частки заробітної плати в структурі виробничих витрат

на рівні, недопустимому з позицій “соціально орієнтованої економіки”, доктрина якої практично звелася до відповідальності держави лише в частині формування фондів соціального призначення і фактичного самоусунення держави від контролю за рівнем оплати праці;

- потребує нагального вирішення питання ліквідації існуючої диспропорції в рівнях пенсійного забезпечення окремих категорій громадян (військовослужбовців, осіб начальницького та рядового складу органів внутрішніх справ та ін.).

Тому для розв'язання проблем, які в процесі впровадження постали в системі пенсійного страхування, і для стимулювання сповільненого процесу підвищення рівня життя пенсіонерів, фундаментальні основи пенсійної реформи необхідно постійно законодавчо вдосконалювати [6, 18].

Підсумовуючи викладене вище, пропонуємо посилити страхові принципи в солідарній системі пенсійного страхування такими шляхами:

- встановлення пенсій, включаючи й мінімальні розміри, в безпосередній залежності від страхового стажу та сплачених сум єдиного соціального внеску, що розподіляється на державне пенсійне страхування. Забезпечення мінімальних соціальних стандартів життя пенсіонерів має досягатися за рахунок державної соціальної допомоги;

- переведення дострокових пенсій із солідарної системи в накопичувальну професійну пенсійну систему;

- уніфікація законодавства щодо пенсій окремим категоріям осіб та обчислення їх за єдиними базовими принципами, передбаченими Законом України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування”;

- вдосконалення механізму індексації пенсій та їх підвищення відповідно до зростання середньої заробітної плати і порядку встановлення надбавок (доплат);

– забезпечення рівності у сплаті єдиного соціального внеску та можливості набуття пенсійних прав усіма учасниками пенсійного страхування;

– упорядкування виплати пенсій працюючим пенсіонерам з урахуванням доходів від зайнятості.

Література

1. Ткачук І. М. Сутність пенсійного страхування та його організація в Україні // *Економіка і регіон*. – 2011. – № 4 – С. 142–146.

2. Діденко Ю. Соціально-економічні особливості пенсійного страхування в Україні // *Соціальна економіка*. – 2012. – № 3. – С. 64–72.

3. Аналітичні записки про діяльність управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі за 2010–2012 рр.

4. Звіти про виконання бюджету управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі за 2010–2012 рр.

5. Куліков Ю., Михайленко Н. Окремі соціальні аспекти впровадження пенсійної реформи // *Україна: аспекти праці*. – 2011. – № 8. – С. 29–34.

6. Стожок Л. Напрями вдосконалення системи державного пенсійного страхування в Україні // *Україна: аспекти праці*. – 2012. – № 1. – С. 13–19.

7. Мальований М. І. Аналіз соціально-економічних передумов реформування пенсійної системи України // *Зб. наук. праць Луганського аграр. ун-ту / За ред. В.Г. Ткаченко*. – Луганськ: Вид-во ЛАНУ, 2011. – № 38 (50). – С. 145–152.

8. <http://www.pension.kiev.ua>

9. <http://www.padko.kiev.ua>

10. <http://mypensia.ru>